

2. Haietska–Kolotylo, Ya.Z. (2003), “The organizational and legal forms of agricultural cooperatives”, Thesis abstract of cand.sc.(econ), 25.00.06, Land law, agricultural law, environmental law, nature resource law, Kyiv, Ukraine, 18 p.
3. The Commercial Code of Ukraine (2010, December, 22), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 564 p.
4. The Land Code of Ukraine (2011, July 7), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 318 p.
5. Zinovchuk, V.V. (1996), *Kooperatyvna ideja v silskomu hospodarstvi Ukrainy i SShA*, [The cooperative idea in agriculture of Ukraine and the USA], Lohos, Kyiv, Ukraine, 224 p.
6. Babenko, S.H. etc. (1995), *Istoriia kooperatyvnoho rukhu*, [History of the cooperative movement], In-t ukrainoznavstva NAN, Lviv, Ukraine, 412 p.
7. Semchyk, V.I. (1998), *Kooperatyvne pravo*, [Cooperative Law], textbook, In-Yure, Kyiv, Ukraine, 336 p.
8. Panteleimonenko, A.O. (2009), “Formation and development of cooperative organizations of the agricultural sector in Ukraine (the second part of XIX-th- beginning of XXI-th century)”, Thesis abstract of dr.sc.(econ.), 08.00.01, Economics, theory and history of economic thought, Kyiv, Ukraine, 54 p.
9. Tax Code of Ukraine (2010, December, 23), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 544 p.
10. About Cooperation (2013), The Law of Ukraine, *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 413 p.
11. About Agricultural Cooperation (2012), The Law of Ukraine, *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 261 p.
12. Agriculture of Ukraine (2013), Statistical Review, *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, Kyiv, Ukraine, 402 p.
13. The Civil Code of Ukraine (2012, February, 21), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 53 p.

УДК 303.4:631.143

Кісіль М.І.,
к.е.н., с.н.с., завідувач відділу інвестицій
Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ЗАВДАННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Kisil M.I.,
cand.sc.(econ.), senior researcher, head of the
department of investments
NSC “Institute of Agrarian Economics”

CURRENT CHALLENGES, STRATEGIC PRIORITIES AND TASKS REGARDING INVESTMENT SUPPORT OF THE AGRICULTURAL DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства в сучасних умовах, що вирізняються процесами світової глобалізації та посилення рівня конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції і продовольства, вимагає масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. Проте власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників поки що недостатні для задоволення їхніх інвестиційних потреб, хоча в динаміці обсяги вкладень зростають. Зовнішні, зокрема й іноземні, інвестиції надходять у галузь повільно, а її частка в сукупному капіталі нерезидентів залишається незначною. Тому в стратегічній перспективі необхідно здійснити заходи щодо покращення інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Враховуючи, що інвестиційне забезпечення є завданням самих товаровиробників, функція держави полягає, як показує світовий досвід, у підтримці та стимулюванні інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, а також прямого інвестування розвитку окремих сегментів інвестиційної інфраструктури за рахунок бюджетних коштів. Тому ідентифікація сучасних викликів, визначення стратегічних пріоритетів і завдань щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства має важливе як наукове, так і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми здійснення інвестиційної діяльності в агропромисловому виробництві розглядаються в роботах Є.К. Бабець, І.О. Бланка, С.О. Гуткевич, А.П. Гайдуцького, М.Ю. Коденської [5], М.Ю. Кожем'якіна, Ю.О. Лупенка [7], Л.О. Мармоль, В.Я. Месель-Веселяка [3], Г.В. Осовської, А.А. Пересади, П.Т. Саблука [5], Л.В. Смолій [6], П.А. Стецюка та ін.

Проте наукові дослідження та значні практичні розробки цих вчених є підґрунтям для подальшого вивчення проблеми. Динамічність економічних умов, в яких функціонують сільськогосподарські підприємства, високі вимоги до результативності виробництва вимагають пошуку нових підходів до визначення пріоритетів інвестиційного забезпечення агробізнеса, обґрунтування потреби в інвестиційних ресурсах безпосередньо для сільськогосподарських підприємств з урахуванням необхідності техніко-технологічного оновлення галузі, підвищення ефективності інвестицій, стимулювання їх інноваційного спрямування.

Системні дослідження проблеми інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства постійно проводяться на базі відділу інвестицій ННЦ "Інститут аграрної економіки", координованої мережі наукових установ НААН, а також дисертаційних досліджень у різних наукових і освітніх закладах [1-4; 8]. У зв'язку з розробленням Стратегії розвитку сільського господарства України на період до 2020 року результати досліджень щодо стратегічних пріоритетів і завдань інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства було узагальнено в матеріалах, виконаних на замовлення Мінагропроду України та Мінфіну України та переданих органам державної влади й управління в 2012 році [4].

Постановка завдання. Мета статті – висвітлити результати наукових досліджень з оцінок з найбільш важливих сучасних викликів, стратегічних пріоритетів і завдань щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства на період до 2020 року.

Виклад основного матеріалу досліджень. За результатами проведених досліджень встановлено, що в період після реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств у приватні агроформування було подолано негативну тенденцію спаду інвестиційної діяльності в галузі. Щорічні обсяги інвестицій в основний капітал у сільському господарстві в порівнянних цінах зростали достатньо високими темпами, що забезпечувало позитивні зрушення в рівнях капіталозабезпеченості виробництва та ефективності інвестиційних вкладень, використовуваних земельних, матеріальних й інших ресурсів

Проте внутрішньогалузеві умови розвитку сільського господарства, створені у процесі аграрної реформи та економічної діяльності товаровиробників, поки що не мають переважачого впливу на інвестиційні процеси. Зовнішні чинники мають більш сильний вплив на них. Так, фінансова криза 2008 р. спричинила різкий спад інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Загальні обсяги інвестицій в основний капітал галузі в 2009 р. порівняно з 2008 р. скоротилися більш ніж удвічі.

У 2010 р. в сільському господарстві України намітилася тенденція активізації інвестиційної діяльності і зростання обсягів інвестицій на 16%, а в 2011 р. на 32% більше порівняно з попереднім роком. Проте в 2012 р. інвестиційні процеси в галузі уповільнилися, загальні обсяги інвестицій в основний капітал сільського господарства досягли 20 млрд грн, що більше порівняно з попереднім роком на 12 відсотка. Аналіз динаміки інвестицій в основний капітал галузі свідчить, що негативні наслідки фінансової кризи в інвестиційних процесах у галузі поки що повністю не подолано, а докризові їх обсяги поки що повністю не відновлено.

Гостроту інвестиційної проблеми в сільському господарстві нині визначають насамперед недостатні обсяги вкладень, диспропорції в рівнях інвестиційних можливостей

товаровиробників різних форм господарювання, дефіцит залучених інвестиційних ресурсів і недостатньо сприятливий інвестиційний клімат у державі.

Недостатня поки що пряма державна інвестиційна підтримка сільського господарства. У 2011 р. інвестиції в основний капітал за рахунок державного бюджету становили лише 317 млн грн, або 1,8% їх загального обсягу інвестицій у галузь. Довготривале недофінансування призвело до деградації матеріально-технічної бази установ бюджетної сфери, а також суттєвого зменшення їх потенціалу й впливу на процеси розвитку.

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є найбільш гострою у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах, особливо у господарствах населення.

Стримуючим фактором досягнення стабільного рівня інвестиційного забезпечення сільського господарства є недостатні обсяги кредитування галузі та значне скорочення кредитної підтримки аграрних підприємств. Кредитами користується лише п'ята частина підприємств аграрного сектору, що значною мірою є наслідком високих відсоткових ставок за залученими кредитами та їх недоступності для більшості підприємств галузі.

Досягнення позитивних зрушень у цьому напрямі найбільшою мірою залежить від використання місцевих можливостей інвестиційного забезпечення. Однак такі можливості в більшості регіонів і територій обмежені.

Тому проблема інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства і села є масштабною, її вирішення має національне значення і потребує консолідації зусиль по всіх ланках і сферах виробництва, соціуму, органів державної влади та управління економікою. Розв'язання цієї проблеми потребує тривалого часу, а отже й розроблення відповідної стратегії.

За результатами дослідження встановлено, що інвестиційна стратегія та політика мають бути підпорядковані досягненню стратегічних цілей держави у сфері продовольчого забезпечення населення і зростання експортного потенціалу. Метою стратегії інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства є формування інвестицій в аграрний сектор економіки за усіма їх напрямками в обсягах, достатніх для повного задоволення потреб галузі, досягнення умов ефективності, а також створення інституційних умов для підтримки та активізації інвестиційної діяльності усіх суб'єктів господарювання в галузі.

З урахуванням визначеної мети основними стратегічними цілями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства мають бути нижченаведені.

1. Повне забезпечення потреб розвитку сільського господарства в інвестиційних ресурсах. Індикатори розвитку:

- здійснення інвестицій в основний капітал сільського господарства за рахунок усіх джерел фінансування у 2015 р. в обсязі 30 млрд грн, а у 2020 р. – 45 млрд грн, проти 18 млрд грн у 2011 р. і 20 млрд грн у 2012 році;

- доведення індикатора відповідності фактичних обсягів інвестицій в основний капітал сільського господарства (у порівнянних цінах) їх прогнозним показникам на 2015 р. до 100% проти 48% у 2010 р. і 63% у 2011р.;

- підвищення середньорічного за 2012-2020^орр. темпу приросту інвестицій у основний капітал до 10-12% проти 5,5% у середньому за 2006–2010 роки.

2. Зростання інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників. Індикатори розвитку:

- підвищення частки власних джерел фінансування інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2015 р. до оптимального рівня – 65% проти 51% у середньому за 2006 – 2010 рр.;

- забезпечення формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві за пропорцією, що характеризується співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1.

3. Розширення фінансування дорожнього господарства у сільській місцевості як одного з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства. Індикатор розвитку – фінансування робіт з будівництва, ремонту та облаштування доріг із твердим покриттям у сільській місцевості в обсягах, що не менше однієї третини загальнодержавних витрат на ці цілі.

Орієнтуючись на зазначені стратегічні цілі інвестиційного забезпечення, необхідно формувати відповідну інвестиційну політику в галузі. З цією метою її слід удосконалювати в напрямі:

- посилення ролі непрямої інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та удосконалення її механізмів;

- сприяння інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання за рахунок їх власних джерел фінансування;

- покращення умов залучення зовнішніх інвестицій та інвестиційних ресурсів у агропромислове виробництво, а також на розвиток сільських територій;

- оптимізації прямої державної інвестиційної діяльності за рахунок бюджетних коштів та переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб підприємств і організацій державної сфери;

- реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства, яка передбачає державну підтримку заходів щодо розвитку інноваційної інфраструктури та реалізації програм і проектів, а також активізацію інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в АПК;

- удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання її на поворотній основі, недопущення випадків необґрунтованого виділення і нецільового використання коштів, переорієнтація її на потреби малого і середнього агробізнесу та збільшення фінансування інвестицій у розвиток установ бюджетної сфери галузі до рівня їх потреб;

- першочергового використання коштів державного бюджету на: розвиток сортовипробувальних, сортодослідних, племінних господарств, підприємств і організацій; водні меліорації; заліснення земель, що виводяться із сільськогосподарського обороту, впровадження ґрунтозахисних систем обробітку ґрунту з контурною організацією території, кредитну підтримку сільськогосподарських товаровиробників тощо;

- впровадження програмно-цільових принципів використання коштів державного бюджету на пряме фінансування інвестицій та інвестиційну підтримку сільського господарства на основі спеціальних цільових програм.

Удосконалення механізмів інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства слід досягати шляхом:

- забезпечення стабілізації та посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство шляхом збільшення обсягів кредитної підтримки довгострокових інвестиційних проектів до рівня їх потреб, переорієнтації цієї підтримки на потреби невеликих і середніх агроформувань та фермерських господарств, а також посилення організаційної та фінансової підтримки становлення системи кредитної кооперації на селі;

- формування дієвого механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств на основі пільгового кредитування їх інвестиційних проектів, відшкодування капітальних витрат на будівництво тваринницьких приміщень, придбання нової техніки та племінних тварин тощо;

- усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів, зокрема в напрямі зменшення їх інвестиційних ризиків, а також залучення іноземних інвестиційних кредитних ресурсів;

- заміни існуючого механізму часткового відшкодування витрат на будівництво тваринницьких об'єктів на новий механізм надання такої підтримки на поверненій основі, що дасть змогу збільшити масштаби такої підтримки, повторно використовувати повернені кошти і упереджувати випадки застосування корупційних схем;

- збільшення обсягів державної підтримки інвестиційних проектів фермерських господарств через відповідний державний фонд;

- посилення державної підтримки розвитку сільськогосподарського машинобудування для потреб особистих селянських господарств, а також малих і середніх сільськогосподарських підприємств;

- надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку, що згідно із законодавством передбачає пільги інвесторам;

• здійснення загальних заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату в державі шляхом усунення перепон на шляху інвесторів.

Досягнення вищезазначених стратегічних пріоритетів і завдань щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства дозволить досягти основних цілей аграрної політики України на період до 2020 року. З розрахунку на 1 грн інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2011-2015 рр. і 2016-2020 рр. очікується отримати відповідно 1,71 і 1,51 грн приросту валової продукції галузі.

Висновки та подальші дослідження. 1. Розвиток сільського господарства у стратегічній перспективі неможливий без відповідного інвестиційного забезпечення, основою якого мають бути власні та залучені джерела товаровиробників, а також бюджетні кошти. 2. Сучасні виклики, цілі та завдання аграрної політики обумовлюють необхідність досягнення науково обґрунтованих стратегічних пріоритетів і вирішення завдань щодо інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства. 3. У період до 2020 року необхідно забезпечити формування і реалізацію активної інвестиційної політики держави на основі оптимально поєднаних прямих і непрямих економічних важелів підтримки інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, удосконалення механізмів такої підтримки в напрямі підвищення її ефективності, створення умов для використання власних джерел товаровиробників

Література

1. Кісіль М.І. Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 року / М.І. Кісіль. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2008. – 46 с.

2. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій / М.І. Кісіль // 36. наук. праць: менеджмент; [За ред. А.І. Кредісова]. – Вип. 11. – К., 2009. – С. 77-90.

3. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль, М.Ю. Кожем'якіна // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – С. 76–80.

4. Кісіль М.І. Принципи і орієнтири формування інвестиційної політики держави в аграрній сфері / М.І. Кісіль // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 23–24 жовт. 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К., 2008. – Ч.1. – С. 68-71.

5. Саблук П.Т. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві / П.Т. Саблук, М.Ю. Коденська. – ННЦ ІАЕ, 2012. – 46 с.

6. Смолій Л.В. Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств регіону / Л.В. Смолій // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 65–67.

7. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / [Ю.О. Лупенко, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка та М.І. Кісіля. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 66 с.

8. Теоретичні засади формування інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери // Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / [О.Ю. Лупенко, М.І. Кісіль, М.Ю. Кожем'якіна та ін.]; за ред. М.І.Кісіля. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – С. 5–19.

References

1. Kisil, M.I. (2008), *Kontseptualni napriamy stratehii rozvytku ahropromyslovoho kompleksu ta silskykh terytorii Ukrainy na period do 2020 roku* [Conceptual directions of development strategy of agriculture and rural development in Ukraine for the period till 2020], NNTs “IAE”, Kyiv, Ukraine, 46 p.

2. Kisil, M.I. (2009), “Investment support the development of agriculture and rural”, *Zbirnyk naukovykh prats: menedzhment*, iss. 11, pp. 77-90.

3. Kisil, M.I., Kozhemiakina, M.Yu. (2012), *Investytsiine zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva* [Recruitment and provision of agricultural development], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine, pp. 76–80.

4. Kisil, M.I. (2008), "Principles and Guidelines investment policy formation in agriculture", *Makroekonomichne rehulivannia investytsiinykh protsesiv ta vprovadzhennia stratehii innovatyvno-innovatsiinoho rozvytku v Ukraini*, part 1, pp. 68-71.

5. Sabluk, P.T., Kodenska, M.Yu. (2012), *Kontseptualni zasady rozrobky i realizatsii investytsiinykh proham v aharno-promyslovomu vyrobnytstvi* [Conceptual foundations of development and implementation of investment programs in the agrarian and industrial production], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 46 p.

6. Smolii, L.V. (2009), "Recruitment and provision of agricultural enterprises in the region", *Ekonomika APK*, no. 9, pp. 65 – 67.

7. Lupenko, Yu.O., Demianenko, M.Ya., Kisil, M.I. (2012), *Stratehichni napriamy investytsiinoho zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of investment support agricultural development in Ukraine till 2020], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 66 p.

8. Kisil, M.I., Lupenko, Yu.O., Kozhemiakina, M.Yu. (2012), "Theoretical base of the investment strategy of agrarian sphere", *Investytsiyni rozvytok silskoho hospodarstva Kyivskoi oblasti*, pp. 5–19.

УДК 631.164.23: 330.322: 330.341.1

Fedun I.L.,
*cand.sc.(econ.), assoc. prof., assistant professor of the department
of management foreign economic activity of enterprises,
Kyiv National Aviation University*

ENHANCING OF INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITY IN THE AGRIBUSINESS UNDER THE CLUSTER APPROACH

Федун І.Л.,
*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
зовнішньо- економічної діяльності підприємств
Київський національний авіаційний університет*

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ НА ПЛАТФОРМІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

Problem definition. The economic growth of the agribusiness depends on the level of the innovation development and the interaction between the public authorities, investors, science and business. To enhance the innovation and investment activity in the agribusiness are urgently needed new organizational forms, approaches and developments. The existing innovative organizational models of agribusiness development include clusters which represent the acceptable structure of the interaction and provide a transition from the direct interference of the public authorities to the management by means of the indirect incentives.

The clusters increase the labor productivity, accelerate the rates of innovation introduction in industries, promote the competitiveness of the various sectors of the economy, do not require the significant resources and are consisted of the variety of initiatives aimed at the encouraging of the participants to cooperate. One of the advantages of the cluster strategies is their low cost and high